

“SAMENWERKEN”

Student	Annemart Janssen
Studentnummer	S315775
Publicatie	Mei 2009
Naam opleiding	Christelijke Hogeschool Windesheim
Opleiding	MWD-4 deeltijd

“SAMENWERKEN”

Op welke manier kan de werkwijze van maatschappelijk werk en groepswerk bij de behandeling van de jongeren beter op elkaar afgestemd worden.

De afbeelding op het kaft van dit essay symboliseert (door de cirkel van personen) het systeem, maar ook de samenwerking tussen de verschillende personen die betrokken zijn bij de behandeling van de jongeren. De wereldbol geeft de verschillende culturen, opvattingen en denkwijzen weer.

Student	Annemart Janssen
Studentnummer	S315775
Publicatie	Mei 2009
Naam opleiding	Christelijke Hogeschool Windesheim
Opleiding	MWD-4 deeltijd
Begeleidend docent	Marinus Koop
Instelling	Rentray Jeugdzorg Plus (locatie Eefde)

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK	PAGINA
Hoofdstuk 1 – Probleemstelling	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Onderzoeksvraag	5
1.3 Instelling en doelgroep	5
1.3.1 Inleiding	5
1.3.2 Instelling	5
1.3.3 Doelgroep	5
1.4 Probleemstelling	6
1.5 Doelstelling	6
1.6 Opbouw essay	6
Hoofdstuk 2 – Maatschappelijk Werk en Groepswerk	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Werkzaamheden maatschappelijk werk	7
2.2.1 Functie maatschappelijk werk	7
2.2.2 Onderzoekstaak en risico-inschatting	8
2.2.3 Indicatie maatschappelijk werk	9
2.3 Werkzaamheden groepswerk	9
2.3.1 Functie groepsleider	9
2.4 Overlap/Samenwerking	10
Hoofdstuk 3 – Behandeling	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Individuele behandeling	12
3.2.1 Behandelmethodiek	12
3.2.2 Leefgroep en individuele behandeling	13
3.3 Systeemgericht werken	14
3.3.1 Inleiding	14
3.3.2 Wat is systeemgericht werken?	14
3.3.3 Bewustwording van een systeemgerichte benadering naast de individuele behandeling	15
3.4 Psychologische stromingen	16
Hoofdstuk 4 – Communicatie	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Communiceren	17
4.3 Van boodschap naar wederzijdse beïnvloeding	17
4.4 Taken groepswerk en maatschappelijk werk	18
4.5 Communicatie op dit moment tussen het groepswerk en het maatschappelijk werk	19
Hoofdstuk 5 – Samenwerken	20
5.1 Inleiding	20
5.2 Huisbezoek	20
5.2.1 Inleiding	20
5.2.2 Voorbereiden huisbezoek	20
5.2.3 Observeren huisbezoek	21
5.2.4 Afspraken maken	21
5.2.5 Thuisituatie	21
5.2.6 Nabespreken huisbezoek	22

5.3 Werkpunten/behandeldoelen	22
5.3.1 <i>Inleiding</i>	22
5.3.2 <i>Doelen</i>	22
5.3.3 <i>Samen doelen stellen</i>	22
5.3.4 <i>Werkpunten groep</i>	23
5.3.5 <i>Doelen maatschappelijk werk</i>	23
5.4 Vrijheden	24
5.4.1 <i>Vrijheden groep</i>	24
5.4.2 <i>Vrijheden verlof</i>	24
Hoofdstuk 6 – Onderzoek	25
6.1 Inleiding	25
6.2 Verwerking interview	25
6.2.1 <i>Inleiding</i>	25
6.2.2 <i>Uitwerking</i>	26
Hoofdstuk 7 – Conclusie en Aanbevelingen	29
7.1 Conclusie	29
7.2 Aanbevelingen	29
7.2.1 <i>Inleiding</i>	29
7.2.2 <i>Aanbeveling met betrekking tot doelen</i>	29
7.2.3 <i>Aanbeveling met betrekking tot systeem gericht werken</i>	30
7.2.4 <i>Aanbeveling met betrekking tot samenwerken</i>	31
7.2.5 <i>Aanbeveling met betrekking tot communicatie</i>	31
Bijlagen	
• Literatuurlijst	33
• Interview (vragenlijst)	34
1. Hoe ervaar jij op dit moment de afstemming tussen het groepswork en het maatschappelijk werk?	
2. Hoe kan het groepswork bijdragen aan een betere afstemming?	
3. Hoe kan het maatschappelijk werk hieraan bijdragen?	
4. Wat is er volgens jou nodig om het doel van een betere afstemming te bereiken?	
5. Wat denk jezelf nodig te hebben?	
6. Welke rol heeft de behandelcoördinator hierbij? (wel of geen indicatie maatschappelijk werk)	

HOOFDSTUK 1 – Probleemstelling

1.1 Aanleiding onderzoek

Vanuit verschillende invalshoeken zijn signalen naar voren gekomen, gebaseerd op veelal eigen ervaringen, waarbij de nadruk ligt op de vraag of de afstemming tussen het maatschappelijk werk en het groepswork niet beter zou kunnen. De signalen zijn afkomstig van personen die rechtstreeks betrokkenen zijn bij de behandeling van de jongeren. (groepsleiders, behandelcoördinatoren en maatschappelijk werkers) In eerste instantie worden de volgende onderwerpen genoemd, die wellicht verbeterd kunnen worden. De communicatie, de (gezamenlijke) doelen en de individuele behandeling versus het systeem gericht werken. Het interview dat is afgenomen bevestigt dat de onderzoeksvraag herkend wordt en aanleiding is tot onderzoek. De eerder genoemde onderwerpen komen bij het interview naar voren. Vanuit de signalen is de onderzoeksvraag geformuleerd zoals omschreven bij het volgende deel van dit hoofdstuk.

1.2 Onderzoeksvraag

Op welke manier kan de werkwijze van maatschappelijk werk en groepswork bij de behandeling van de jongeren beter op elkaar afgestemd worden.

1.3 Instelling en doelgroep

1.3.1 Inleiding

Alvorens verder in te gaan op de onderzoeksvraag is het belangrijk om eerst toe te lichten bij welke instelling het onderzoek is afgenomen en over welke doelgroep er gesproken wordt. Hierna worden de probleemstelling, doelstelling en de opbouw van mijn essay verder uitgewerkt.

1.3.2 Instelling

“Rentray Jeugd zorg Plus investeert in het verbeteren van het toekomstperspectief van jongeren met ernstige gedragsproblemen. Daarmee investeert men ook in de leefbaarheid van de samenleving. Men wil bij de jongeren een blijvend effect bereiken op het gebied van veilig wonen, het vinden en houden van werk en een goed sociaal netwerk. Rentray benadert iedere jongere als een individu. Dat betekent dat men uitgaat van de individuele mogelijkheden van de jongeren en dat men rekening houdt met hun ontwikkelingskansen. Ook vindt men het belangrijk dat de jongeren, hun ouders of hun voogd, zelf actief meewerken aan de programma’s.

Rentray biedt residentiële en ambulante interventies, met als doel de jongeren zo op te voeden, te behandelen en te onderwijzen dat zij succesvol kunnen terugkeren in de maatschappij. Dit wordt bevorderd door een goede woonsituatie en een zinvolle dagbesteding. Die leefstijl moet passen bij de mogelijkheden van de jongere.

Om het doel te bereiken is intensieve samenwerking noodzakelijk. In de eerste plaats met de ouders en met personen uit het directe sociale netwerk van de jongere. Maar ook met instellingen die direct of indirect met de jongere te maken hebben of die betrokken kunnen worden bij het begeleidingsproces van de jongere.” (Intranet Rentray 2009)

1.3.3 Doelgroep

“De doelgroep bestaat uit jongens en meisjes in de leeftijd van 12 tot 23 jaar. Een deel verblijft binnen de inrichting, een deel verblijft daarbuiten en/of maakt gebruik van het ambulante aanbod.

De jongeren die binnen Rentray worden geplaatst hebben zonder uitzondering al een lange geschiedenis in de jeugdhulpverlening achter de rug. Zij vormen een gevaar voor hun omgeving of zij zijn zelf in gevaar. De oorzaak van hun gedragsproblemen is erg complex en heeft niet alleen te maken met aanleg, maar ook met hun opvoeding. Veel van de jongeren komen bijvoorbeeld uit een gezin dat weinig structuur of veiligheid biedt.” (Intranet Rentray 2009)

1.4 Probleemstelling

De onderzoeksvraag zegt dat de afstemming tussen het maatschappelijk werk en het groepswork beter zou kunnen. Het is zinvol om te kijken in hoeverre de samenwerking beter op elkaar kan worden afgestemd. De informatie vanuit de groep en het maatschappelijk werk dient zo goed mogelijk te worden gecommuniceerd, zodat het kan worden ingezet tijdens de behandeling. De (gezamenlijke) doelen dienen helder te zijn en kunnen op elkaar worden afgestemd. Een betere afstemming kan eventueel bereikt worden op het gebied van communicatie (en samenwerking), maar ook op het gebied van werkpunten, vrijheden, methodiek (Rutter 1985), denkwijzen, behandeldoelen, mentoraten en huisbezoeken. Allen verder uitgewerkt in mijn essay.

1.5 Doelstelling

Vanuit de interviews kan niet anders geconcludeerd worden dan dat de onderzoeksvraag herkend wordt en aanleiding is tot onderzoek. De interviews zijn afgenomen bij een aantal medewerkers welke direct betrokken zijn bij de behandeling van de jongeren. Het betreft groepsleiders, behandelcoördinatoren en maatschappelijk werkers.

De interviews zijn samengevat per vraag. Deze samenvatting treft u aan als bijlage.

Er komt duidelijk naar voren dat niet iedereen die betrokken is bij de behandeling zich bewust is van het belang van het systeem gericht werken en denken, maar dat dit ook een gebrek aan kennis is van deze manier van werken. (de systeembenadering) De communicatie tussen het groepswork en het maatschappelijk werk wordt als te eenzijdig ervaren.

Mijn essay geeft weer op welke manier de werkwijze van het maatschappelijk werk en het groepswork beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Gericht op het hele traject dat de jongere doorloopt en met het uiteindelijke doel dat de thuisplaatsing succesvol verloopt of dat het contact tussen ouders en de jongere bij zelfstandig wonen in stand blijft.

De aanbevelingen geven een mogelijkheid tot een betere afstemming weer.

Daarnaast wil ik met mijn essay bereiken dat het lezen ervan voldoende kennis en inzicht geeft. Kennis en inzicht over een betere afstemming van het groepswork en maatschappelijk werk. Tevens dient het te inspireren om zelf initiatief te nemen richting een duidelijke communicatie en het systeem gericht werken en denken.

1.6 Opbouw essay

Mijn essay is als volgt opgebouwd. In eerste instantie wordt gekeken naar de functies van maatschappelijk werk en groepsleider. Het hoofdstuk behandeling maakt inzichtelijk op welke wijze de behandeling nu is uit gezet en gaat verder in op de individuele behandeling en het systeem gericht werken. Bij het hoofdstuk samenwerken wordt dieper ingegaan op de onderdelen van de behandeling waarbij een afstemming mogelijk kan zijn. Het betreft onderdelen waar op dit moment beide functies bij betrokken zijn. Tevens richten deze onderdelen zich op communicatie. Het hoofdstuk communicatie geeft het belang weer van een duidelijke communicatie. Mijn essay wordt afgesloten met het hoofdstuk conclusie en aanbevelingen. Als bijlage treft u de literatuurlijst en de vragenlijst van het interview aan.

HOOFDSTUK 2 - Maatschappelijk Werk en Groepswerk

2.1 Inleiding

Het is belangrijk om in eerste instantie de werkzaamheden van het maatschappelijk werk en het groepswerk helder uit een te zetten. Op deze manier wordt duidelijk wie in eerste instantie waar verantwoordelijk voor is en waar de nadruk op ligt richting de behandeling van de jongere. Bij het onderdeel overlap/samenwerking wordt benadrukt waar vanuit de functieomschrijving de doelen kunnen liggen gericht op de onderzoeksvraag. De functieomschrijvingen heb ik overgenomen, zoals deze verspreid worden binnen de instelling.

2.2 Werkzaamheden maatschappelijk werk

2.2.1 Functie maatschappelijk werk

“Algemene kenmerken:

De functie van maatschappelijk werker kenmerkt zich voornamelijk door het uitvoeren van modulen van geïndiceerde en niet-geïndiceerde zorg. De werkzaamheden kunnen betrekking hebben op ambulante hulpverlening (procesmatige hulpverlening), ambulante begeleiding en hulpverlening met betrekking tot in (semi) residentiële voorzieningen opgenomen jeugdigen en hun cliëntsysteem. De begeleiding/behandeling richt zich voor het merendeel op complexe situaties: minder toegankelijk of een extra problematisch cliëntsysteem (multiproblematiek).

Doel van de functie:

Het intensief begeleiden en behandelen van jongeren en hun cliëntsysteem. De begeleiding/behandeling is gericht op het in relatief korte tijd te komen tot een gedragsverandering binnen en van het cliëntsysteem. Doel van de functie is het optimaliseren van de relatie tussen ouders en een jongere alsook het bevorderen van de maatschappelijke integratie van de jongere.

Organisatorische positie

De maatschappelijk werker ontvangt leiding van en is verantwoording verschuldigd aan de directeur behandeling.

Hoofdactiviteiten

Kerntaken in de uitvoering van de functie:

- Verricht onderzoek en diagnostiek in complexe situaties;
- Geeft op indicatie intensieve behandeling aan jongeren en hun omgeving, waarbij gebruik gemaakt wordt van gespecialiseerde hulpverleningsmethodieken, een en ander binnen een bepaalde tijdsduur;
- Verricht therapeutische interventies al dan niet in crisissituaties;
- Draagt zorg voor voortgangsrapportages;
- Verricht de werkzaamheden geheel zelfstandig;
- Het bieden van kort- en langdurige hulp en procesmatige begeleiding aan jongeren en hun omgeving (ouders, pleegouders en anderen);
- Het deelnemen van intern en extern overleg.

Met betrekking tot beleid:

- Geeft advies aan de directeur behandeling ten aanzien van inhoudelijke beleidszaken.

Met betrekking tot beheerszaken:

- Zorgt voor verslaglegging van een jongere ten behoeve van de individuele behandelingsbespreking;
- Externe contacten: onderhoudt de contacten met de (pleeg-) ouders en anderen.
- Neemt deel aan de volgende interne overlegorganen:
 - afstemmingsoverleg met behandelcoördinatoren/locatiemanager/directeur behandeling betreffende feiten en informatie over jongeren, personeel en beleid;
 - individuele behandelingsbespreking met participant behandeling en de directeur behandeling betreffende behandelafspraken;
 - overleg behandelcoördinatoren met directeur behandeling betreffende beleids- en afstemmingszaken, thema's, etc.;
 - behandelingsbespreking met de groep en de unitmanager betreffende behandelzaken.

Specifieke functiekenmerken

Mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden voor het voeren van gesprekken met jongeren (en het cliëntsysteem), het rapporteren en adviseren over de uitvoering van het hulpverleningsplan. Sociale vaardigheden, nodig voor het bieden van intensieve begeleiding en behandeling aan de jongeren (en hun cliëntsysteem) in crisissituaties en het kunnen omgaan met tegengestelde belangen en loyaliteiten. Stressbestendigheid, flexibiliteit en improvisatievermogen vereist bij interventie in crisissituaties. Analytisch vermogen om in crisissituaties op korte termijn te komen tot diagnose en interventie.” (Personeelszaken Rentray 2009)

2.2.2 Onderzoekstaak en risico inschatting.

“Een inschatting maken van wat wij kunnen verwachten aan problemen en ontwikkelingskansen in de relatie tussen ouders en jongeren. Daarbij rekening houdend met de mogelijkheden en onmogelijkheden van de ouders ten aanzien van hun kind. Belangrijk is om het doel van de behandeling in de gaten te houden. Men heeft altijd te maken met ouders die, om wat van reden dan ook, het niet gered hebben met hun kind in de thuissituatie. Het gaat hier om ouders die zich machteloos of schuldig voelen of een gevoel van gefaald hebben. Men dient zich te realiseren dat men ook te maken kan krijgen met ouders die traumatische ervaringen hebben opgedaan tijdens de opvoeding van hun kind en het trauma niet verwerkt hebben. Het kan situaties opleveren waarin lijkt of men voor een dilemma komt te staan. Vooral als het gedrag van de jongere in de groep positief is en beloond zou kunnen worden met verlof, maar tegelijkertijd de thuissituatie daar nog lang niet aan toe is. De jongere doet het binnen het paviljoen goed, maar omdat ouders eerst zelf nog zaken dienen te verwerken, de jongere nog niet op verlof kan. Ook heeft men soms te maken met psychiatrische problematiek.

Bij welke jongeren wordt maatschappelijk werk ingeschakeld:

- Jongeren die werken richting een thuisplaatsing. Maatschappelijk werk bereidt de ouders en de jongere voor op de thuisplaatsing. In samenwerking met de gezinsvoogdij wordt gewerkt aan netwerkvorming binnen de plaats waar de jongere bij zijn ouders gaat wonen. Maatschappelijk werk begeleidt en ondersteunt de jongere en ouders in de thuissituatie gedurende de proefplaatsing. De samenwerking met ouders is dus noodzakelijk.

- Jongeren en ouders met een ingewikkelde problematiek. Van tevoren wordt wel een inschatting gemaakt of het “zin” heeft met de ouders en de jongere aan de slag te gaan. Als evident zou blijken uit de rapportage of uit een oriënterend gesprek dat de ouders totaal niet gemotiveerd zijn voor begeleiding of ondersteuning dan wordt in overleg met de behandelcoördinator afgezien van maatschappelijk werk kontakten. Ouders worden geholpen door onder andere maatschappelijk werk en in samenwerking met de mentor en de behandelcoördinator hoe zij op een adequate manier met hun kind kunnen omgaan. (bijvoorbeeld een neutrale benadering bij een kind met hechtingsproblemen)
- De plaatsende instantie (Bureau Jeugdzorg) is verantwoordelijk voor het zoeken van een weekend gezin, voor de begeleiding van dit gezin kan maatschappelijk werk ingeschakeld worden.” (Nota maatschappelijk werk Rentray 2008)

2.2.3 Indicatie maatschappelijk werk

“Het behandelingsdoel is het optimaliseren van de opvoedingsrelatie tussen de ouders en de jongere. Voorbeelden waarbij maatschappelijk werk wordt geïndiceerd zijn: een ingewikkeld communicatiepatroon tussen ouders en de jongere, het contact tussen de ouders en de jongere dient herstelt te worden, het individuatie-seperatie proces is verstoord (bewust klein houden van het kind en niet los laten om zich te ontwikkelen, symbiotische relatie, afdwingen zelfstandigheid), herhaling van gezinspatronen, intergenerationele problematiek (de relatie tussen moeder en dochter lijkt op de relatie die moeder vroeger met haar moeder had (Nagy 1990), een niet westerse cultuur, uitsplitsing van taken tussen de gezinsvoogd en de maatschappelijk werker en bij ernstige communicatiestoornissen tussen groepsleiding en ouders.” (Nota maatschappelijk werk Rentray 2008)

2.3 Werkzaamheden groepswork

2.3.1 Functie groepsleider

“Algemene kenmerken:

De functie van groepsleider komt binnen diverse organisaties, allen gericht op het, veelal in leefgroepverband, bieden van (niet-) vrijwillige (semi-) residentiële hulp, opvoeding en verzorging aan de jongeren met lichamelijke, sociale en/of pedagogische problemen of stoornissen die hun ontwikkeling ongunstig beïnvloeden. De organisatorische setting is van dien aard dat de groepsleider bij de inhoudelijk meer complexe situaties structureel direct beschikbare en bereikbare terugvalmogelijkheid heeft op een team, een leidinggevende of staffunctionaris/gedragswetenschapper, met wie toetsing van de ingezette handeling achteraf mogelijk is.

Doel van de functie

Zorgdragen voor een verantwoord leefklimaat voor de individuele of in een groep geplaatste jongere(n), zodanig dat op basis daarvan de opvoeding, begeleiding en behandeling optimaal tot zijn recht kunnen komen.

Organisatorische positie

De groepsleider ressorteert hiërarchisch onder de unitmanager van de afdeling, waarbinnen de functie is gepositioneerd. In voorkomende situaties zal de groepsleider voor korte of langere duur stagiaires functioneel begeleiden. De groepsleider geeft geen leiding aan anderen.

Hoofdactiviteiten

- Stelt zich bij de aanvang van de dienst aan de hand van mondelinge en/of schriftelijke rapportage van de collega's op de hoogte van het verloop in de groep tijdens de afgelopen nacht/dagperiode.
- Leidt de groep, stimuleert, activeert, corrigeert en /of controleert bij alle dagelijkse in de leefgroep voorkomende activiteiten.
- Observeert de als geheel, eventuele groepjes daarbinnen, alsmede het gedrag van elk lid van de groep in het bijzonder, teneinde zich een zo goed mogelijk beeld te vormen van de karaktereigenschappen, mogelijkheden en onmogelijkheden van de jongeren. Let hierbij op groepsdynamische verschijnselen, past middelen toe om groepsgedrag en –klimaat positief te beïnvloeden. (groepsgesprekken, aanleren van sociale vaardigheden)
- Tracht in geval van waargenomen spanningen in de groep naar aanleiding van ruzie, pesterijen, overtreding van regels of groepsafspraken de oorzaken hiervan op te sporen en bijvoorbeeld door gesprekken met de jongeren deze oorzaken weg te nemen.
- Hanteert de geldende groepsregels en afspraken worden nageleefd.
- Maakt deel uit van een team.
- Begeleidt jongeren tijdens projecten buiten de instelling.
- Bepaalt binnen het bedoelde kader van elke situatie welke opvoeding-, behandelings- en gedragslijn moet worden gekozen en uitgevoerd.
- Is met name verantwoordelijke voor de persoonlijk begeleiding en verzorging van één of meerdere jongeren. De mentorfunctie.
- Rapporteert bij overdracht van de dienst aan collega's mondeling en schriftelijk over datgene wat tijdens de dienst is voorgevallen en waaraan in het bijzonder aandacht moet worden besteed.
- Levert de rapportage ten behoeve van de individuele behandelingsbespreking.
- Organiseert op verzoek, afhankelijk van affiniteit, verschillende activiteiten. Bijvoorbeeld motorcross, survival, muziek en meidenclub.
- Voert overleg met collega's, zowel in teamvergaderingen als daarbuiten, alsook met leidinggevende, behandelcoördinator en maatschappelijk werker.

Specifieke functiekenmerken

Mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden voor het rapporteren over het verloop van de hulpverlening. Sociale vaardigheden, nodig voor het voeren van intensieve contacten met (pleeg) ouders/familie, scholen, externe instanties en dergelijke. Activerende, interculturele en klantgericht kunnen werken. Creativiteit voor het aanbieden van activiteiten gericht op vrije tijdsbesteding. Stressbestendig en improvisatievermogen vereist bij interventie in crisissituaties.

Bezwarende werkomstandigheden

Bezwarende werkomstandigheden kunnen onderdeel uitmaken van de functie (fysieke krachtinspanning, eenzijdige beweging of inspannende houdingen, psychische belasting onder andere door het omgaan met agressiviteit). Hiermee moet op verantwoorde wijze kunnen worden omgegaan.” (Personeelszaken Rentray 2009)

2.4 Overlap/Samenwerking

De functieomschrijving van een groepsleider geeft duidelijk weer dat men zich richt op het individu en de individuele behandeling. Toch wordt hierbij ook benadrukt dat men de rol als opvoeder heeft en intensief contact onderhoudt vanuit het mentoraat met de ouders.

De communicatie met de ouders richt zich op de ontwikkeling van de jongere, maar werkt ook door naar de thuissituatie.

De maatschappelijk werker draagt zorg voor de begeleiding en de behandeling van de jongere én het cliëntsysteem. De systeemgerichte benadering wordt hierbij benadrukt, maar de maatschappelijk werker dient de individuele behandeling en de ontwikkeling van de jongere op de groep hierbij mee te nemen.

Bovengenoemde geeft weer, dat de functies zich richten op bepaalde onderdelen van de behandeling, maar dat verder kijken dan het individu of alleen het systeem zinvol is.

De jongere wordt aangemeld met gedragsproblematiekontwikkeling.

“Het individu is echter een systeem met subsystemen: een eenheid van organen, een eenheid van lichaam en psyche. Indien men oog heeft voor de eenheid van de mens, de onderlinge relaties tussen lichaam en psyche, de verbintenis tussen de organen, dan kan dat de cliënt helpen. De individuele cliënt vormt een eenheid. Aandacht hebben voor de eenheid is een vorm van systeem gericht werken. Er hoeft natuurlijk niet altijd met het gezin of subsysteem gezamenlijk gewerkt te worden, maar er zijn vele situaties waarbij het wel van toepassing is. Een systeemgerichte interventie kan zijn het inventariseren van steunbronnen voor de jongere binnen het gezin en/of in de omgeving en het ondersteunen, activeren en stimuleren om deze in te zetten.” (Nabuurs 2007, pagina 26)

Bij beide functies worden de communicatieve vaardigheden die verlangd worden benadrukt, maar niet zozeer op welke manier. Het onderzoek geeft weer dat de communicatie niet altijd als duidelijk en efficiënt wordt ervaren. Daarom verder uitgewerkt in dit essay.

Het interview bevestigt dat er behoefte is om verder te kijken dan de werkzaamheden die staan omschreven bij de betreffende functies. Een betere afstemming kan wel een verandering betekenen.

HOOFDSTUK 3 – Behandeling

3.1 Inleiding

In het hoofdstuk 2 zijn de werkzaamheden van het groepswerk en het maatschappelijk werk afzonderlijk genoemd. Hieruit komt naar voren dat het groepswerk zich voornamelijk richt op de individuele behandeling en het maatschappelijk werk op de behandeling van de jongere en het cliëntsysteem. Het is belangrijk om te kijken naar waar nu precies de individuele behandeling en het systeem gericht werken uit bestaan. Hoofdstuk 3 geeft dit weer.

3.2 Individuele behandeling

3.2.1 Behandelmethodiek

“De behandelmethodiek van Rentray is gebaseerd op het model van Rutter. Het model betreft vijf beschermende mechanismen gericht op het bereiken van goede resultaten bij jongeren met ernstige gedragsproblematiek.

De methodiek is “evidence based” en is gebaseerd op wetenschappelijk aangetoonde handelingsgerichte interventies. De vijf uitgangspunten van de methodiek zijn:

- *Het verminderen van risicovol gedrag.*
Om risicovol gedrag (bijvoorbeeld agressie, beïnvloedbaarheid, drugsgebruik) te kunnen verminderen, schat men eerst in welke risico's de jongeren lopen op het gebied van hun ontwikkeling. Vervolgens kijkt men hoe de risico's verkleind kunnen worden. Hiervoor gebruikt men de Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY), een speciaal risico-, taxatie- en hanteringdocument. De SAVRY speelt op verschillende momenten tijdens het verblijf van de jongere een rol: bij beslissingen op het gebied van zijn verlof, bij voordrachten voor doorplaatsing naar een open instelling, bij plaatsing in een scholings- of trainingsprogramma en bij verlengingsadviezen voor plaatsing in een jeugdinstelling. De eerste stap op het gebied van het verminderen van risicovol gedrag is dat de jongere leert om valkuilen en risicovolle situaties te herkennen. De volgende stap is dat hij leert om die situaties te vermijden en dat hij in risicovolle situaties anders gaat handelen dan hij gewend is.
- *Het vergroten van het zelfoplossende vermogen.*
De jongeren die men begeleidt en behandelt kunnen natuurlijk niet eeuwig afhankelijk blijven van Rentray. Uiteindelijk moeten zij zelf leren om met hun vrijheden om te gaan en om verantwoordelijkheid te nemen. Programma's en methoden die hun zelfoplossend vermogen stimuleren, helpen hen daarbij. Rentray biedt de jongeren verschillende mogelijkheden op dit gebied. Zo worden de jongeren vanaf het begin van hun verblijf actief bij hun toekomstplannen betrokken en zijn zij ook aanwezig bij behandel- en verblijfsbesprekingen. Naar aanleiding van die besprekingen schrijven zij hun eigen deelverslag en doen zij suggesties voor actiepunten. De jongeren nemen ook deel aan een speciale Jongerenraad en leren in groepsverband hun problemen te bespreken en op te lossen. Verder leren zij om hun eigen ervaringen te verwoorden en te gebruiken.
- *Het doorbreken van negatieve reactiepatronen.*
Jongeren met ernstige gedragsproblemen roepen vaak negatieve reacties en/of vermijdgedrag op bij anderen. Die negatieve reacties kunnen vervolgens weer voor onaangepast gedrag zorgen. Ook bij de begeleiders kunnen jongeren negatieve reacties uitlokken. Mede hiervoor werkt men met de Interactiewijzermethodiek, een trainingsprogramma voor medewerkers (methodiek) waardoor men hun eigen pedagogische stijl herkent. Zij kunnen hierdoor werken aan de valkuilen in de omgang met de jongeren.

Ook helpt de methode hen om de interactiesituaties tussen de jongeren onderling beter in te schatten. Door daar vervolgens op in te spelen, kunnen zij de jongeren helpen om negatieve interactiepatronen te doorbreken.

- *Het herstellen en behouden van belangrijke relaties.*
Hoe slecht de voorgeschiedenis van een jongere ook is een bepaalde vorm van contact met ouders en de overige gezinsleden is toch belangrijk voor de ontwikkeling. Mits veiligheid gewaarborgd is. Om te bepalen welke vorm van contact er nog mogelijk is, wordt vaak een gezinsanalyse uitgevoerd. Soms is dat alleen telefoon- of briefcontact. Soms is het meer en is het belangrijk dat de jongere zo snel mogelijk met verlof gaat. Wanneer een jongere niet meer naar huis terug kan, dan stimuleert Rentray andere vormen van contact om de ouders zoveel mogelijk bij de behandeling te betrekken. Ontbreken de ouders helemaal, dan wordt geprobeerd om een vervangend sociaal netwerk op te bouwen. Rentray werkt in al deze gevallen nauw samen met de zorgaanbieders en betreft niet alleen de ouders, maar ook de omgeving en school bij de behandeling. Ook de samenwerking met de gezinsvoogd en/of (jeugd) reclassering speelt een belangrijke rol.
- *Het scheppen van kansen.*
De sociale reïntegratie van jongeren gaat niet vanzelf. Wanneer de situatie niet op hun problemen wordt afgestemd, dan is de kans groot dat het verkeerd gaat op school of in een werksituatie. Daarom is het belangrijk dat de medewerkers van Rentray nieuwe kansen voor de jongeren scheppen. Kansen die hen aanspreken en die aansluiten bij hun belevingswereld. Een kans moet niet alleen interessant en spannend zijn, maar ook aansluiten bij de leerdoelen uit het verblijfs- en behandelplan van de jongeren. Het is ook niet vanzelfsprekend dat jongeren hun nieuwe kansen direct benutten. Daarom moeten zij gemotiveerd worden. Bijvoorbeeld door uitdagende taaksituaties te creëren die aansluiten bij hun mogelijkheden. De jongeren moeten leren dat mislukkingen en teleurstellingen erbij horen en ook leermomenten kunnen zijn.” (Intranet Rentray 2009)

In het verblijfs- en behandelplan van de jongere (uitgewerkt door de behandelcoördinator) worden doelen/werkpunten gesteld n.a.v. de vijf uitgangspunten. Hierbij wordt verwezen naar de verantwoordelijke personen. Zoals behandelcoördinator, voogdij, mentor, team en maatschappelijk werk. Gedurende het traject worden de ontwikkelingen aangegeven en de doelen eventueel bijgesteld of gewijzigd. (verder uitgewerkt bij werkpunten/doelen)

3.2.2 Leefgroep en individuele behandeling

Om tot ontwikkeling te komen is het in de eerste plaats nodig dat het leefklimaat veilig en stimulerend is. Het klimaat is aangepast aan de problematiek van de doelgroep. De begeleiding geeft met zoveel mogelijk duidelijkheid, veiligheid, voorspelbaarheid en structuur het “gewone” leven vorm. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in een duidelijke dag/week structuur en aanpassingen in de communicatie. De problematiek van iedere jongere is verschillend en ook de behoeften ten aanzien van de benadering (behandeling) verschillen erg. Naast een algemene aanpak dient er ook individueel gewerkt (behandeld) te worden. Pas dan is een jongere in staat zich te ontwikkelen en nieuwe vaardigheden te leren.

Indien er zicht is op de mogelijkheden en de beperkingen van de jongere na de eerste observatieperiode (van 4 weken) worden er behandeldoelen vastgesteld en werkpunten voor op de groep. Van belang is een gezond dag- en nachtritme, inzicht verkrijgen in de eigen problematiek en deze kunnen accepteren, aanleren van praktische vaardigheden, zinvolle invulling van vrije tijd, sociale vaardigheden ontwikkelen, vriendschappen leren aangaan en onderhouden, kennis hebben van relatievorming en seksualiteit, etc.

Gedurende het traject (de behandeling) zullen verschillende taken als behandeldoelen worden gekozen. De problematiek van de jongere, maar ook andere factoren zoals de leeftijd, intelligentieniveau en al eerder geleerde maken dat de keuze van doelen maar ook de verwachtingen ten aanzien van het te bereiken niveau verschillend zullen zijn.

De jongere werken in de behandeling (tijdens het traject) toe naar een zelfstandige woonplek, een kamer trainings centrum, een Regionale Instelling voor Beschermd Wonen (RIBW) of thuis. Dit maakt duidelijk dat het thuisfront een belangrijke rol speelt.

3.3 Systeemgericht werken

3.3.1 Inleiding

In de nota van het maatschappelijk werk waar de werkzaamheden uit een worden gezet is ook een gedeelte opgenomen betreffende methodische uitgangspunten.

Het maatschappelijk werk werkt zoveel mogelijk vanuit de systeembehandeling. Binnen de behandeling kan de nadruk op verschillende systemen komen te liggen. Tijdens de behandeling kunnen er accentverschuivingen optreden. Hierbij is het belangrijk dat iedereen het zoveel mogelijk eens is in het belang van de jongere.

Binnen de contextuele benadering heeft men te maken met zeven subsystemen. Alle subsystemen werken op elkaar in. Het gedrag van de jongere kan niet los gezien worden van de subsystemen. 1. De jongere. 2. Medegroepsgenoten. 3. Het groepsteam.

4. School/Stage/Werk. 5. Vrije tijdsactiviteiten. 6. Ouderlijk Milieu. (7. Justitiële sector.)

3.3.2 Wat is systeemgericht werken?

“In de hulpverlening vond in de zestiger jaren een verschuiving plaats in het denken over problemen van psychische aard. Op verschillende plaatsen in de wereld werd onafhankelijk van elkaar en min of meer gelijktijdig meer belang gehecht aan processen en patronen dan aan oorzaken en gevolgen.” (Bateson et al. 1956; Ackerman 1957/1958)

De belangstelling richtte zich meer dan voorheen op de samenhang tussen het individu met storende of voor zichzelf pijnlijk gedrag en de omringende omgeving.

Het is belangrijk om te weten wat nu een systeem is. Het woord systeem komt van het Griekse woord *sustéma*, wat “samenstellen of bijeenplaatsen” betekent.

“In het woordenboek wordt “systeem” als volgt omschreven:

- De wijze waarop iets is ingericht en de regels die dienen ter instandhouding daarvan;
- Geheel dat volgens een bepaald beginsel geordend, gerangschikt of ingedeeld is;
- Het geheel van handelingen die dienen om een gesteld doel te bereiken;
- (muziek) aantal bijeenhorende balken in een partituur.” (Van Dale 2003)

Vanuit de verschillende wetenschapshoeken worden er verschillende accenten gelegd op de definiëring van het begrip “systeem”. In de hulpverlening is de definitie van Weijenberg (2004) redelijk dekkend:

- *“Het systeem wijst op een eenheid, opgebouwd uit deelverhoudingen, het gaat niet alleen om de delen op zich, ook niet om het geheel, maar om de betrekkingen tussen dit alles.”*

Veelal wordt een definitie gebruikt die is afgeleid van Weijenberg:

- *“Het begrip systeem wijst op een eenheid, opgebouwd uit deelverhoudingen; het gaat niet alleen om de delen op zich, ook niet om het geheel, maar om de doelgerichte betrekkingen tussen dit alles.”* (Nabuurs 2007, pagina 17)

De nota van het maatschappelijk werk sprak al over subsystemen. Hier nog verder toegelicht. Het kleinste sociale subsysteem bestaat uit twee personen en wordt een dyadisch subsysteem genoemd (Lange 2000). Binnen een gezin kennen we het subsysteem ouders/opvoeders/partners en het subsysteem kinderen. Afhankelijk van de gezinssituatie kan er een subsysteem oudere en jongere kinderen zijn. In sommige culturen (zoals vroeger ook in onze cultuur) wonen er drie generaties in een gezin en is er dus ook een subsysteem grootouders. Bij nieuw samengestelde gezinnen kunnen de kinderen van de verschillende biologische ouders gezien worden als aparte subsystemen.

Om tot een bepaald subsysteem te behoren moet je deelnemen aan de communicatie en interacties. Binnen een gezin zijn er bepaalde regels over wie lid is van een bepaald subsysteem en wie niet. Bij een specifiek subsysteem horen ook regels, normen en waarden. De subsystemen binnen een gezin worden enerzijds generationeel bepaald: het subsysteem grootouders, subsysteem ouders, subsysteem kinderen. Anderzijds hebben subsystemen een (gezins)functie. Afhankelijk van de rol, de taken en de te vervullen functie kunnen binnen een gezin enkele subsystemen onderscheiden worden:

- Het partner-subsysteem vervult de functie van intimiteit en seksualiteit.
- Het opvoeder-subsysteem vervult de functie van opvoeden.
- Het kind-subsysteem vervult de functie van geven

Indien de subsystemen genoemd bij de nota van het maatschappelijk werk tegenover bovengenoemde subsystemen worden gezet, dan maakt dit al inzichtelijk dat het belangrijk is om je hiervan bewust te zijn. De opvoeder vervult de functie van het opvoeden. Woont de jongere op de groep, dan zijn dit de groepsleiders en niet de ouders op dat moment. Dit betekent ook dat het kind “geeft” richting groepsleiders als zijnde opvoeders. Een belangrijk gegeven zeker bij het constateren van gedragsveranderingen die wellicht herkenbaar zijn voor ouders en wellicht soortgelijk ontstaan richting groepsleiding. Oorspronkelijk gedrag dat zich op een gegeven moment (ondanks structuur en duidelijkheid) ook manifesteert op de groep.

Vanuit de vraag “wat nu precies een systeem is” komt ook direct de vraag “wat is een gezin”? Volgens het woordenboek is een gezin: *“Ouders met hun kinderen, vrouw of man en kinderen.”* (Van Dale 2003)

De tweede omschrijving geeft weer dat er meerdere mogelijkheden zijn zoals, adoptiefouders, man(nen) en/of vrouw(en) en geadopteerd kind, pleeggezinnen (pleegouders en pleegkind) en nieuw samengestelde gezinnen (stiefouders en stiefkinderen, halfbroertjes en halfzusjes).

De Nederlandse Gezinsraad gebruikt als definitie van een gezin: *Elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen.* (Nederlandse Gezinsraad 2001)

Het is twijfelachtig of men hier ook geprobeerd heeft te typeren dat een aantal volwassenen (groepsleiders) in wisselende diensten zorgdragen voor verzorging en opvoeding van een groep kinderen. Duurzaamheid van de relatie, continuïteit en stabiliteit van volwassenen zijn elementen die gemist worden in deze definitie. Nemen wij het wel mee dan is een gezin te definiëren als: *“Elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen, stabiliteit en continuïteit bieden voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen.”* (Nabuurs 2007, pagina 20)

3.3.3 Bewustwording van een systeembenadering naast de individuele behandeling.

“Je willen en kunnen verplaatsen in de leefwereld van een ander, proberen te kijken door de ogen van die ander”.(Bosch 2007, pagina 102)

Indien wij ons verplaatsen in de persoonlijke levensgeschiedenis van de jongere kunnen wij denken aan de opvoedingsgeschiedenis en de ontwikkelingsgeschiedenis. Bij de ontwikkelingsgeschiedenis denken wij aan de wijze waarop de jongere zich in zijn jeugd op allerlei gebied ontwikkeld heeft. Cognitieve, emotionele, sociale, seksuele en levensbeschouwelijke ontwikkelingen zijn gebieden waar onze interesse naar uit kan gaan. Kennis van deze ontwikkelingen kan interessante informatie opleveren, informatie die onze omgang met de jongere beïnvloedt.

“Bij de opvoedingsgeschiedenis bezien wij hoe de opvoeding van de betrokkene verlopen is. Hierbij denken wij onder andere aan het begrip socialisatie. Socialisatie is het proces waarbij het kind leert hoe het sociale spel verloopt en hoe sociale regels daar een plaats in hebben. Door socialisatie verwerft het kind de kennis, vaardigheden, motieven en attitudes die passend zijn voor het “spelen van sociale rollen”. De gewenste gedragspatronen worden ingeprent, vooral door modelling, goed- en afkeuring door opvoeders en imitatie van het kind. Tijdens dit socialisatieproces leert het kind niet alleen welke regels het moet navolgen, het leert ook deze regels te willen navolgen. Een geslaagde socialisatie bevordert het samenleven van mensen in groepen aanzienlijk. Dat leidt tot makkelijker acceptatie.” (Bosch, 1994)

Indien je als hulpverlener veel met gezinnen werkt, dan ervaar je direct de gezinsproblematiek. Men kent de invloed van het gezin op de individuele gezinsleden, bijvoorbeeld hoe een slecht functionerend gezinssysteem de kinderen en hun schoolgedrag beïnvloedt. Werk je met individuele cliënten en groepen, dan kun je alert zijn bij individueel probleemgedrag op het functioneren van de gehele leefgroep en/of het team en de mogelijke invloed van de onderlinge systemen op het individuele probleemgedrag.

3.4 Psychologische stromingen

Het valt mij op dat er bij de informatie die ik verkregen heb van Rentray er verschillende psychologische stromingen naar voren komen.

Bij de omschrijving van de doelgroep, zoals te vinden op Intranet van Rentray, staat dat de oorzaak van de gedragsproblemen erg complex is en niet altijd te maken heeft met aanleg, maar ook met de opvoeding. De jongeren komen veelal uit een gezin dat weinig structuur of veiligheid biedt.

Voorgaande is typerend voor de psychoanalyse. “De psychoanalyse gaat uit van de subjectieve ervaringen van mensen. Het gedrag van een persoon wordt bepaald door zijn biologische aanleg, maar ook door zijn unieke levensgeschiedenis.” (Rigter 1998, pagina 51)

Bij het interview komt naar voren dat het “nieuwe” aangeleerde gedrag in de groep dient toegepast te worden in de huidige thuissituatie.

Voorgaande is typerend voor het behaviorisme. “Het behaviorisme richt zich op het waarneembare gedrag van mensen. Het dient door meerdere mensen waargenomen te worden. Het stelt leerprocessen centraal bij het verklaren van gedrag. Het gedrag van een persoon is aangeleerd in de loop der jaren.” (Rigter 1998, pagina 95)

Tevens komt de communicatieleer naar voren. “Al ons gedrag heeft communicatieve waarde. Ook al zegt je niets, toch sein je daarmee een boodschap uit. Omdat “niet gedragen” (geen gedrag vertonen) onmogelijk is, is er altijd communicatie, er wordt altijd een boodschap uitgezonden.” (Rigter 1998, pagina 159)

HOOFDSTUK 4 – Communicatie

4.1 Inleiding

Gezien de onderzoeksvraag en de uitwerking van het interview komt men er niet onderuit dat de communicatie beter op elkaar afgestemd dient te worden. Samengevat ervaart men dat de communicatie te eenzijdig is, niet beantwoord wordt of niet op dezelfde manier wordt neergezet. Een belangrijk punt dat naar voren komt is dat de mentor van de jongere (vanuit de groep) meer direct betrokken wenst te worden bij wat het maatschappelijk werk (of de behandelcoördinator) neerzet en opstart. Een betere communicatie en meer betrokkenheid kan tevens bijdragen aan het onderdeel systeem gericht denken en werken door alle betrokkenen bij de behandeling. In hoofdstuk 5 bij de samenwerking haal ik de onderwerpen naar voren die kunnen bijdragen aan een betere afstemming (samenwerking) en bij de aanbevelingen worden verbeterpunten verder uitgewerkt. Dit hoofdstuk geeft meer inzicht over het communiceren en geeft weer welke taken er nu liggen bij de verschillende functies.

4.2 Communiceren

Bij de hulpverlening staat de communicatie centraal. De gebeurtenis waarbij mensen elkaar informatie doorgeven door middel van boodschappen. Zodra mensen bij elkaar in de buurt zijn is er als sprake van communicatie. “Al het gedrag is communicatie.” (Watzlanick 1964, belangrijke grondlegger van de communicatieleer.) In het bijzijn van iemand anders kun je dus *niet* niet communiceren. Op deze manier is Watzlanick erachter gekomen dat bij de hulpverlening een bepaalde manier van communiceren effectiever is dan een andere manier. Effectief is zodanig geholpen worden dat men zich inderdaad geholpen voelt. Belangrijk dus om eigen manier van communiceren te leren (her)kennen en zonodig bij te stellen/veranderen. “Duidelijke communicatie is een middel om relaties tussen mensen te verbeteren.” (Vries-Geervliet 2001, pagina 131)

“Communicatie is een belangrijk sleutelwoord en kent veel verschijningsvormen. Elke communicatie heeft een inhouds- en betrekkingaspect. Uit praktijkervaring kan men een zekere wetmatigheid afleiden: Daar waar mensen het voortdurend inhoudelijk niet eens worden, zijn de onderlinge betrekkingen verstoord. Onderlinge verhoudingen worden op betrekkingniveau geregeld en wel door zelfomschrijvingen en relatiedefinities. Deze zelfomschrijvingen zijn een weergave van onze werkelijkheidsbeleving en als zodanig van groot belang voor de hulpverleneractiviteiten. De inhoud geeft informatie over de zaak zelf. De betrekking geeft informatie over hoe het bericht verwerkt moet worden.” (Rentray training 2008)

4.3 Van boodschap naar wederzijdse beïnvloeding

“Communicatie kan beschreven worden als het uitwisselen van informatie, het waarnemen en interpreteren van verbale taal en non-verbale taal. Het betreft de overdracht van emoties, kennis en berichten. Bij de communicatieve eenheid of transactie zien wij de informatie vervat in een boodschap of bericht. (Watzlawick 1974) Een transactie is de uitwisseling van de boodschap van zender naar ontvanger. Om te kunnen spreken van een geslaagde transactie moeten de zender en de ontvanger beschikken over dezelfde regels en gedragscodes. Hiermee wordt bedoeld dat bijvoorbeeld dezelfde taal wordt gesproken, dezelfde normen worden gehanteerd.

Individueel beïnvloeden elkaars gedrag, denken en voelen. Er is sprake van een wisselwerking en wederzijdse beïnvloeding, die aangeduid wordt met de term interactie. Een interactie is een serie van uitgewisselde communicatieve eenheden waardoor er wederzijdse beïnvloeding ontstaat. Alle betrokkenen zijn hierbij zender als ontvanger.

De interactie betreft altijd twee of meer personen. Bij twee personen is het nog overzichtelijk en zou als buitenstaande nog te volgen zijn. Hoe meer personen er in het interactieproces betrokken zijn (bijvoorbeeld bij een gezin of de groep), hoe complexer het geheel van interacties.” (Nabuurs 2003, pagina 81)

4.4 Taken groepswork en maatschappelijk werk

“Rentray vindt het als instelling belangrijk om het relationele systeem van de jongere te betrekken bij de behandeling of het verblijf. Hierbij ligt de nadruk op het betrekken van de ouders of de verzorgers bij de behandeling. Het oorspronkelijke gezin moet daarin niet alleen gezien worden als de mogelijke oorzaak van de problemen, maar ook als de sleutel voor de oplossing. Ook al gaat een groot gedeelte van de jongeren niet meer thuis wonen, dan nog is het van belang dat er een herstel komt in de relatie tussen ouders en kind. Het is belangrijk dat in een vroeg stadium, dus in het begin van het (behandel) traject een deskundige inschatting wordt gemaakt van de perspectiefmogelijkheden en wenselijkheden in relatie tot de thuissituatie. Op Rentray wordt zoveel mogelijk vanuit de systeembehandeling gewerkt. Wij hebben de ouders nodig; wij zijn samen met de ouders een “team”. Het is van belang uit te stralen dat wij ervan overtuigd zijn dat wij anderen (ouders, gezinsvoogd) nodig hebben bij het bewerkstelligen van veranderingen bij een jongere.” (Rentray training 2008)

Voorgaande geeft weer dat Rentray zoveel mogelijk werkt vanuit de systeembehandeling. Het interview aansluitend op de onderzoeksvraag geeft weer dat er te weinig systeem gericht gedacht en gewerkt wordt door alle betrokkenen bij de behandeling van de jongere. Hier ligt dus een belangrijk punt in combinatie met een betere communicatie. Hoe dit eventueel bewerkstelligd kan worden staat omschreven bij de samenwerking en de aanbevelingen. Vanuit een betere communicatie kan er beter afgestemd worden met duidelijke samenwerkingspunten.

Groepswork

De groepsleiding heeft na het verlof van de jongere een kort contact met de ouders. In de loop van de week heeft de mentor een gesprek met de ouders waarin het verlof wordt besproken. Tijdens het eens per week of twee weken telefonische contact door de mentor met de ouders wordt het eventuele verlof doorgesproken en wordt men op de hoogte gehouden van de zaken op de groep. Het proces van de jongere wordt besproken. Het is van belang om aan te geven hoe het met de jongere gaat binnen zijn fase van de behandeling en gegeven de omstandigheden. De mentor verstrekt informatie, maar vraagt ook om informatie. Veel doorvragen en niet direct genoeg nemen met een antwoord.

Maatschappelijk werk

Het maatschappelijk werk wordt ingeschakeld indien de jongere toewerkt naar een thuisplaatsing, er sprake is van ingewikkelde problematiek tussen de ouders en de jongere, indien de jeugdreclassering is ingeschakeld, het begeleiden van een weekendgezin. Men begeleidt de contacten tussen de jongere en zijn ouders. De vorm en frequentie hiervan zijn afhankelijk van het behandelplan.

Behandelcoördinator

De behandelcoördinator stelt het behandelplan op en indiceert maatschappelijk werk. Men heeft richting de mentor (en het team) een aansturende en coachende rol richting de individuele behandeling, maar ook richting het cliëntsysteem. Zeker indien maatschappelijk werk niet geïndiceerd is.

4.5 Communicatie op dit moment tussen groepswerk en het maatschappelijk werk.

Indien maatschappelijk werk geïndiceerd is door de behandelcoördinator, dan start men de casus op. Men maakt kennis met de jongere en de ouders. Afhankelijk van de situatie worden afspraken gemaakt over het behandelplan. De mentor van de jongere onderhoudt contacten met de ouders, zoals hierboven omschreven.

Het maatschappelijk werk communiceert direct met de behandelcoördinator en betreft de mentor bij het proces. Veel via de mail en de telefoon. Afhankelijk van de casus wordt de mentor uitgenodigd om bij een gesprek aanwezig te zijn. Ook daarbuiten is regelmatige afstemming tussen het maatschappelijk werk en de mentor belangrijk. Toch wordt ervaren dat dit te weinig gebeurt, de communicatie te eenzijdig is (veel met de behandelcoördinator, te weinig met de groep) en dat niet allen het systeem betrekken bij de behandeling. Bij het volgende hoofdstuk worden de verschillende punten van samenwerking benadrukt en bij de aanbevelingen wordt weergegeven op welke wijze de communicatie duidelijker kan verlopen.

HOOFDSTUK 5 – Samenwerken

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft de verschillende onderdelen weer waarbij eventueel sprake kan zijn van een betere afstemming op elkaar. Eén en ander verder uitgewerkt bij de aanbevelingen. Het is belangrijk om eerst duidelijk te maken wat deze verschillende onderdelen inhouden. Gericht op het groepswork en het maatschappelijk work. Het huisbezoek heb ik helemaal uitgeschreven, omdat dit van belang is voor dit onderzoek, maar ook omdat ik deze vraag kreeg vanuit verschillende hoeken. (behandelcoördinatoren, maatschappelijk work en groepsleiders)

5.2 Huisbezoek

5.2.1 Inleiding

Indien de jongere bij Rentray binnenkomt op (veelal) een besloten groep, dan vindt na een observatieperiode van 4 weken een huisbezoek plaats. De mentor gaat met de jongere op bezoek bij de thuissituatie (het cliëntsysteem). Het is waardevol om dit huisbezoek verder uit te werken, aangezien dit duidelijk met een bepaald(e) doel(en) plaats vindt.

5.2.2 Voorbereiden huisbezoek

De mentor dient het huisbezoek goed voor te bereiden. Hiervoor kan men informeren bij de behandelcoördinator. Er is ook veel informatie te vinden in het dossier en natuurlijk vanuit de gesprekken die al gevoerd zijn met de jongere, de ouders en de gezinsvoogd. De volgende punten komen hierbij aan de orde:

- Oorspronkelijke probleemsituatie. Er is binnen het gezin (systeem) vaak het e.e.a. misgelopen. De mentor dient zich van te voren bewust te zijn van deze oorspronkelijke situatie en kan dit meenemen bij de observatie van het huisbezoek. Bepaalde omgangsvormen zijn binnen een gezin (systeem of subsystemen) ontstaan, omdat men veel samen is geweest en bepaalde patronen zich hebben ontwikkeld. Dit ligt echter niet vast, maar is dynamisch. De dynamiek wordt gevormd door de afstemming van het gedrag van alle betrokkenen op elkaar. Dit maakt de omgang met elkaar grotendeels voorspelbaar.
- Spanningen. Bereidt het huisbezoek met de jongere en ouders goed voor. De jongere is vaak lange tijd niet thuis geweest. Een huisbezoek na lange tijd kan voelen als een onbekende situatie. Men is wellicht nieuwsgierig, gespannen of angstig. Pas indien een situatie weer wat vertrouwdwerd wordt of indien (oorspronkelijke) problemen kunnen worden opgelost, dan kan dit gevoel verdwijnen. Doordat omgangsvormen niet vanzelf zichtbaar worden (zeker niet concreet tijdens een eerste huisbezoek) is het moeilijk om het verband te zien tussen de spanning van bijvoorbeeld de jongeren en de spanning vanuit de gebeurtenis (situatie). De spanning wordt dan bij de betrokken personen neergelegd, terwijl het kan zijn dat de omgangsvormen rigide zijn en dat er weinig “bewegingsruimte” is.
- Cultuurverschillen. “Krijg inzicht in de culturele achtergrond van het gezin. Men kijkt vaak geheel anders tegen de opvoeding aan. Thuis is vaak geen inspraak of tegenspraak van de kinderen. Doen wat de ouders zeggen is de norm. Tevens vinden mannelijke migranten het vaak moeilijk te onderkennen dat zij problemen hebben. Het is belangrijk om hier voorzichtig mee om te gaan.” (Nabuurs 2003, pagina 122 en 123) Natuurlijk is voor een huisbezoek kennis van de cultuur nuttig, maar belangrijker is dat men respect toont voor de andere cultuur en zich daaraan wil en kan aanpassen.

5.2.3 Observeren huisbezoek

- Tijdens het huisbezoek kan men goed ervaren op welke manier de gezinsleden met elkaar omgaan. Men hoort en ziet hoe de onderlinge communicatie verloopt. Indien het gezin weer compleet is, dan komt men met de volgende problemen in aanraking: wat voor soort boodschappen of wat voor soort gedrag kan wel of niet binnen onze relatie en wie bepaalt dat. (Haley 1963)
- Waar mensen met elkaar omgaan, is er altijd sprake van beïnvloeding, ook al is dat vaak onbedoeld. Men heeft een beeld van zichzelf en de ander. Dit beeld kan enerzijds gekleurd zijn door wat de ander op een bepaald moment doet of zegt. Anderzijds kan het gekleurd worden door hoe wij (hulpverleners) zelf in het leven staan en hoe wij op dat moment in ons vel zitten. Als wij de ander en de situatie in het juiste perspectief plaatsen en de lat niet te hoog leggen (bijvoorbeeld door eigen normen en waarden) dan geeft dit een objectiever beeld. Belangrijk dus om jezelf de vraag te stellen of je vanuit jezelf of vanuit de ander oordeelt. Binnen de beïnvloeding cq communicatie vormt men zich een beeld over zichzelf en de ander; wat wij doen, wat de ander doet, krijgt een bepaalde betekenis.
Voorbeeld: “de jongere gehoorzaamt thuis niet” kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. De jongere is lastig, koppig of de ouder heeft geen gezag.

5.2.4 Afspraken maken

- Voorafgaand aan het huisbezoek kan met de ouders al besproken worden welke afspraken er eventueel tijdens het huisbezoek al gemaakt kunnen worden in het bijzijn van de jongere. Zeker indien het opbouwen van een verlof aan de orde is. De jongere kan hier zelf ook bij betrokken worden. De jongere kan wensen aangeven en ook knelpunten benoemen.
- Bestaande afspraken en regels binnen de gezinssituatie kunnen worden benoemd, aangescherpt of gewijzigd.
- De afspraken die gelden vanuit de instelling dienen te worden besproken met ouders en de jongere. Bijvoorbeeld: de jongere dient zich te houden aan de regels die er thuis gelden, de jongere staat in zicht van de ouders (later kunnen er afspraken worden gemaakt over vrijheden tijdens verlof enigszins gelijk opgaand met vrijheden op de groep), de groep belt indien de jongere vertrekt, de ouders bellen indien de jongere is aangekomen, alles gaat in overleg met ouders, etc. Deze regels staan in het verlofcontract dat de jongere meeneemt op verlof en laat zien en tekenen door zijn ouders.

5.2.5 Thuissituatie

- Tijdens het huisbezoek dient aandacht te worden besteed aan een eigen plek voor de jongere. Is er een slaapkamer beschikbaar? Hierbij kan tevens gelet worden op de veiligheid van de thuissituatie. Is het redelijk schoon, veilig en opgeruimd? Bij het huisbezoek zijn eigen normen en waarden wellicht niet altijd objectief betreffende het systeem. Het is belangrijk om je te verplaatsen in de situatie en tevens te kijken naar de haalbaarheid (draagkracht) van het gezin. Bijvoorbeeld een schoon en opgeruimd huis waarborgt nog geen veilige omgeving. Het gaat om een inschatting van de risico's rekening houdend met het milieu van de jongere.
- In welke omgeving ligt het huis? Denk aan buurt, prikkels vanuit de omgeving, bereikbaarheid, etc.

5.2.6 Nabespreken huisbezoek

- Na het huisbezoek dient er door de mentor verslag te worden gedaan in de overdracht, maar ook richting de behandelcoördinator. Tevens dient het huisbezoek te worden geëvalueerd met de jongeren en de ouders. Het huisbezoek kan ook meegenomen worden tijdens de behandelbespreking, zodat het gehele team erbij betrokken wordt.

5.3 Werkpunten/Behandeldoelen

5.3.1 Inleiding

Op de groep wordt gewerkt vanuit het behandelplan dat is opgesteld door de behandelcoördinator. Tevens gaat de mentor met de jongere op zoek naar (meestal) twee werkpunten waaraan gewerkt gaat worden op de groep en die wekelijks besproken worden tijdens de mentorgesprekken. Het maatschappelijk werk wordt geïndiceerd met doelen die staan vastgelegd in het behandelplan. De doelen kunnen na het opstarten van de casus worden bijgesteld of aangevuld.

5.3.2 Doelen

Doelen spelen een zeer belangrijke rol tijdens het hele traject. Als het goed is liggen de doelen duidelijk in het verlengde van de problematiek en de hulpvraag. Ook definiëren zij zo helder mogelijk het gewenste resultaat. Zij vormen de “rode draad” van de hulpverlening. Deze “rode draad” leidt de jongere en de hulpverlening van het probleem naar het resultaat. De doelen zijn bepalend voor de inzet van de middelen (ook de uitvoerende hulpverleners). Daarbij is voortdurend de vraag aan de orde: waarom zetten wij deze middelen in? Dragen de middelen bij aan de realisering van de doelen? Zodra er twijfel of onhelderheid is over het antwoord op deze vraag, is aanscherping van de redenen waarom deze middelen ingezet worden noodzakelijk. Immers, een “doelloze” inzet van middelen is niet te verantwoorden. Het ultieme ijkpunt voor het welslagen van de hulp ligt bij de vraag of de doelen zijn gerealiseerd. Anders gezegd, de doelen geven aan wanneer de hulp “klaar” is of zich een ontwikkeling laat zien. Al is de hulp nog zo goed uitgevoerd en zijn alle betrokkenen nog zo tevreden, als het beoogde resultaat niet is bereikt, moeten zij zich achter de oren krabben.

5.3.3 Samen doelen stellen

“De jongere is mede eigenaar van de doelen, maar hoe wordt een jongere eigenaar van zijn doelen (werkpunten)? Dit gebeurt niet vanzelf, maar vergt het nodige van de hulpverlener. Het zijn niet alleen de doelen van de ouder of de jongere, maar ook de samenleving speelt mee.

De eerste partij is de *individuele cliënt (jongere)*. In het primaire proces van de hulpverlening spreken de cliënt en de hulpverlener samen doelen af. Veelal zijn deze doelen persoonlijk van aard. Zij zijn verworven door de jongere en de hulpverlener en hebben betrekking op vaak persoonlijke belangen.

De tweede partij die een rol speelt in het bepalen van de richting van de hulp is *de samenleving*. De overheid heeft zich in het kader van het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind verplicht ervoor te zorgen dat jongeren in ons land een veilig thuis hebben, onderwijs krijgen en beschermd worden tegen drugs, mishandeling en uitbuiting. (zie www.kinderrechten.nl) Ook zorgt ze ervoor dat jongeren en hun opvoeders speciale ondersteuning krijgen als men die nodig heeft. Verder is de overheid verantwoordelijk voor de bescherming van de burgers in het algemeen. De jeugdzorg dient in het licht van dit alles een aantal doelen van hoge orde. “Hoog” in de zin dat deze betrekking hebben op een aantal fundamentele waarden in onze samenleving.

Doelen die in het verband geregeld kunnen worden genoemd zijn:

- Herstel van de autonomie van de jongeren en de opvoeders.
- Een veilige opvoedingssituatie voor het kind.
- Verhoging van de kwaliteit van leven van jongeren en de opvoeders.
- Bescherming van de samenleving.” (Yperen/Steege 2007, pagina 27)

“De hulpverlener toont met zijn houding en gedrag dat hij de jongere erkent en waardeert in zijn eigenheid als mens, individu en persoon. Hij gaat uit van de goede wil van de jongere en neemt een onvoorwaardelijke en positieve houding aan. Empathie wil zeggen dat de hulpverlener telkens probeert voeling te krijgen met de jongere zonder vooraf te snel een oordeel klaar te hebben over hoe de jongere de huidige situatie beleeft. Hij probeert de jongere telkens opnieuw te inspireren en te engageren: enthousiast te maken, te motiveren, te bepalen waar de hulpverlening toe moet leiden en zich te verbinden aan dat doel. De dialoog met de cliënt is het belangrijkste voertuig om tot doelen te komen.

In de dialoog met de cliënt kan men op drie manieren hier vorm aangeven:

- *Leiding nemen.* Hij toont duidelijk initiatief, doet voorstellen, schetst de opties en pakt soms door. Hij bepaalt echter niet zomaar wat er gebeurt. Hij dient een situatie te bepalen waarin hij samen met de jongere de koers bepaalt.
- *Kennis inbrengen.* De hulpverlener brengt kennis en ervaring in.
- *Standaarden hanteren.* Hij legt zaken vast, voert gesprekken met collega's en heeft zich aan een aantal codes en regels te houden. Het helpt om zich aan de rol te houden en transparant te blijven. Niet alleen richting de jongeren, maar ook transparant binnen de instelling.” (Yperen/Steege, pagina 30 en 31)

5.3.4 Werkpunten groep

Na veelal een observatieperiode op de groep wordt door de mentor gezamenlijk met de jongere gekeken naar herkenbare individuele werkpunten. De werkpunten kunnen persoonlijk, maar ook praktisch zijn. Vaak afhankelijk van in welke fase van het traject de jongere zit. Na goedkeuring door de behandelcoördinator worden de werkpunten iedere week besproken in het mentor gesprek. De ontwikkeling wordt vastgelegd in het mentorverslag. Niet alleen de mentor is zich bewust van deze werkpunten, maar ook het team dient op de hoogte te zijn. Gedurende de behandelperiode kunnen werkpunten worden gewijzigd, aangevuld of toegevoegd. Veelal werkt de jongere aan twee werkpunten op de groep. De werkpunten kunnen overeenkomen met behandeldoelen die genoemd staan in het behandelplan, maar vaak wordt gekeken naar waar de jongere op de groep en bij zijn ontwikkeling tegen aan loopt.

5.3.5 Doelen maatschappelijk werk

De behandelcoördinator indiceert maatschappelijk werk en geeft hierbij tevens aan met welke doelen dit geïndiceerd is. De doelen zijn systeemgericht. Bijvoorbeeld:

- De communicatie verbeteren tussen de jongere en zijn ouder(s) en/of broer(s) en zus(sen).
- Het accepteren van gezag.
- Het opstarten, begeleiden en evalueren van het verlof.
- Het onderzoeken van een thuisplaatsing.

Maatschappelijk werk start de casus op en neemt deze doelen mee. Wellicht worden deze aangevuld of gewijzigd gedurende het traject.

5.4 Vrijheden

5.4.1 Vrijheden groep

Op de groep bouwen de jongeren vrijheden op richting zelfstandigheid. Er wordt gewerkt met een fase systeem waarbij verschillende vrijheden horen. Indien de jongere binnen komt op Rentray verblijven zij eerst 4 weken in de observatie fase. De jongere heeft dan nog geen vrijheden. Na deze fase komt de jongere in fase 3 t/m 6. Tijdens de opbouw van de fase verhuist de jongere veelal ook van de besloten groep, via een open groep, naar een groep buiten het terrein. De eerste vrijheid (fase 3) bestaat vaak uit een rondje lopen/fietsen of het besteden van zakgeld bij de supermarkt in het dorp. De jongere fietst hier zelfstandig heen en maakt tijdsafspraken. In fase 4 kan de jongere samen met een groepsgenootje naar de supermarkt of zelfstandig naar de stad. Tevens mag men een televisie op de kamer. Bij de hogere fases kan de jongeren in aanmerking komen voor een bijbaantje of buitensport. Tevens wordt er veel aandacht besteed aan het opbouwen van een sociaal netwerk en het aan gaan van contacten. Zoals het uitnodigen van vrienden op de groep of het bezoeken van klasgenootjes buiten het terrein.

5.4.2 Vrijheden verlof (maatschappelijk werk)

Het opbouwen, begeleiden en evalueren van het verlof wordt gedaan door het maatschappelijk werk. Na het huisbezoek gaat de jongere eerst een dag op verlof, dan een nachtje en vervolgens een heel weekend. De eerste verlofmomenten staat de jongere “in het zicht” van de ouders. Dit betekent dat de jongere niet alleen op stap gaat. Net zoals op de groep worden de vrijheden op verlof steeds verder uitgebreid, indien de situatie dit toe laat. De jongere krijgt ook een afsprakenlijst mee en specifieke afspraken kunnen hierbij op worden gezet.

6.1 Inleiding

De aanleiding tot onderzoek is om te kijken of er een betere afstemming kan worden bereikt tussen het groepswork en het maatschappelijk work en of de onderzoeksvraag herkend wordt. De onderzoeksvraag is in eerste instantie naar voren gekomen vanuit ervaringen en signalen.

Er is een onderzoek verricht door middel van een (diepte) interview. Er zijn 12 medewerkers geïnterviewd. Het betreft 5 groepsleiders, 3 behandelcoördinatoren en 2 maatschappelijk werkenden. Het interview is samengevat per gestelde vraag.

Ik heb gekozen voor een kwalitatief onderzoek. “Een kwalitatief onderzoek is gericht op het verkrijgen van betrouwbare informatie over wat er leeft onder een bepaalde doelgroep en waarom. Deze vorm van onderzoek geeft diepgaande informatie door in te gaan op achterliggende motivaties, meningen, wensen en behoeften van de doelgroep. Het gaat in op het waarom van heersende meningen en bepaalde gedragingen. Daarbij worden bewuste motivatie van de doelgroep besproken, maar ook onbewuste motivaties kunnen worden achterhaald. Het kan ook goed gebruikt worden om de doelgroep zelf te laten meedenken bij de invulling van innovaties en toekomstig beleid.” (Baarda 1997)

“Een kwalitatief onderzoek biedt de volgende voordelen:

- de mogelijkheid om dóór te vragen;
- de mogelijkheid om de vraagstelling en de methodiek tijdens de looptijd van het onderzoek bij te sturen aan de hand van al behaalde resultaten;
- de mogelijkheid om gebruikt te maken van vraagtechnieken die tot doel hebben om remmingen bij respondenten weg te nemen, waardoor men eerder vrijuit over zichzelf gaat praten;
- de mogelijkheid voor de opdrachtgever om mee te kijken en hierdoor snel een beeld te krijgen van wat er leeft onder de onderzoeksgroep.

Een nadeel is dat de resultaten niet statistisch representatief zijn, maar een indicatie geven van wat er leeft onder de doelgroep.” (Baarda 1997)

Het betreft een kwalitatief onderzoek door middel van (diepte) interviews face-to-face tussen de doelgroep en mijzelf (de interviewer). De vragenlijst, welke is bijgevoegd als bijlage, is hierbij gebruikt. De gesprekken hebben plaatsgevonden op de werkplek. Het (diepte) interview heeft mij de mogelijkheid gegeven om met de persoon diep in te gaan op het onderwerp. Dieper dan bijvoorbeeld per telefoon of in een groep. De persoon voelt zich meer op zijn gemak door het interview af te nemen op de vertrouwde werkplek en op een afgesproken tijdstip. Naast geplande interviews zijn er ook spontaan gesprekken ontstaan op de werkvloer. Hierbij zijn de onderzoeksvragen aan bod gekomen.

6.2 Verwerking interview

6.2.1 Inleiding

Het interview is door mij zoveel mogelijk samengevat per vraag. Bij het onderdeel “samenvatting” van dit hoofdstuk heb ik de belangrijkste punten genoemd die naar voren kwamen bij de interviews. Gezien het feit dat alle personen bevestigen dat de afstemming tussen het groepswork en het maatschappelijk work beter kan, is het gehele interview afgenomen bij alle personen.

Ik heb er voor gekozen om het interview niet onder te verdelen naar functie, omdat veelal dezelfde antwoorden naar voren kwamen. Op deze manier voorkom ik herhaling.

6.2.2 Uitwerking

1. Hoe ervaar jij op dit moment de afstemming tussen het groepswerk en het maatschappelijk werk?

Er wordt veel afgestemd, medegedeeld en verteld via de mail. Hierdoor komt op de groep de informatie niet altijd bij de juiste persoon (mentor), vanwege wisselende diensten en het gebruiken van een groepsmail en groepscomputer.

De afstemming tussen het groepswerk en het maatschappelijk werk wordt als te eenzijdig ervaren. Vaak overlegt een behandelcoördinator met de maatschappelijk werkende. De informatie komt dan niet duidelijk op de groep. Ook wordt er tijdens de vergadering wel gesproken over het systeem, maar alleen daarmee wordt het nog niet teambreed gedragen. Er wordt niet door alle betrokkenen bij de behandeling systeem gericht gedacht. De groepsleiding is zich er niet altijd van bewust hoe belangrijk de ouders zijn bij de behandeling en ook het maatschappelijk werk.

De communicatie laat nog wel eens te wensen over. Het maatschappelijk werk communiceert veelal zorgvuldig gericht op het systeem, maar vanuit de groep wordt dit te weinig gebruikt bij de individuele behandeling.

Het verlot is een verlenging van de behandeling. Dit betekent direct dat er zorgvuldig dient te worden afgestemd. De communicatie verloopt niet altijd duidelijk en zorgvuldig. Dit kan vele oorzaken hebben. Veel heeft te maken met bewustwording van het systeemgericht denken en werken door allen die betrokken zijn bij de behandeling.

2. Hoe kan het groepswerk bijdragen aan een betere afstemming?

Wat de jongere destijds of nu nog thuis laat zien (gedrag) komt ook naar voren op de groep. Hier dienen wij meer gebruik van te maken. Een meer systeemgerichte benadering in samenwerking met het maatschappelijk werk.

Het feit dat dit niet altijd gebeurd kan komen door een gebrek aan kennis, maar ook doordat het niet veel naar voren komt tijdens de behandelbesprekingen. Het is niet ingebed binnen een team.

Niet iedereen denkt systeemgericht. De betrokkenen bij de behandeling zijn veel gedragsmatig bezig, maar kijken te weinig naar de rol van de groepsleider. Het zijn van de vervangende ouder, de opvoeder.

Indien de mentor meer betrokken wordt (ook bij de communicatie en de afstemming) dan zal e.e.a. zich sneller kunnen verplaatsen binnen het team.

Er kan meer initiatief genomen worden richting bijvoorbeeld het bespreken van het verlot. Nu wordt als snel volstaan met “het ging goed”. Een taak van de mentor, maar ook een taak van het gehele team.

Er wordt ervaren, dat het groepswerk snel de “schuld” neer legt bij de ouders. Men dient zicht te krijgen op een systeem gerichte benadering. Bewust worden van het systeem gericht denken. De ouders zijn 24 uur per dag, 7 dagen in de week verantwoordelijk geweest voor de opvoeding. Toch is er iets mis gegaan. Hier dient begrip voor te worden opgebracht. Het is een vraag om hulp?

De groep is een middel om nieuw gedrag aan te leren gericht op de thuissituatie. Jongeren laten tegenover de groepsleiding op ten duur ook hetzelfde gedrag zien als thuis, ondanks structuur en duidelijkheid. Indien men zich bewust is van het systeem en het oorspronkelijke probleem dan kan hier gebruik van worden gemaakt. De mentor heeft bij de afstemming een belangrijke rol en kan de informatie ook goed teambreed neerleggen en bewaken.

3. Hoe kan het maatschappelijk werk hieraan bijdragen?

Door vanaf het begin de mentor intensief te betrekken bij wat maatschappelijk werk op start. Ook meer contact face-to-face dan via de mail. Bijvoorbeeld door frequent af te stemmen. Het maatschappelijk werk kan de mentor meer aanwezig laten zijn bij de gesprekken met het systeem, zodat iedereen direct op de hoogte is van wat er zich afspeelt.

De afstemming dient ook meer geregeld plaats te vinden tussen de mentor, de behandelcoördinator en het maatschappelijk werk.

Het maatschappelijk werk kan kennis overdragen en bijvoorbeeld een training geven over systeem gericht werken.

Door de groepsleiding (de mentor) er duidelijk bij te betrekken en af te stemmen wie welke contacten onderhoudt. Vooral richting de ouders. Er wordt ervaren dat groepsleiding de contacten met de ouders soms moeilijk vindt. Het maatschappelijk werk kan veel doen aan kennisoverdracht van het systeem.

Het maatschappelijk werk dient zich niet alleen op het systeem te richten en dient ook de individuele behandeling erbij te betrekken. Tevens zicht hebben over de ontwikkeling van de jongere op de groep.

Maatschappelijk werk dient duidelijk te communiceren en iedereen op de hoogte te stellen van dezelfde informatie. Het maatschappelijk werk dient zich bewust te zijn van wat er op de groep gebeurt en hoe de ontwikkeling verloopt.

4. Wat is er volgens jou nodig om het doel van een betere afstemming te bereiken?

Hier komen gelijke antwoorden en suggesties naar voren:

- Een systeemgerichte benadering door alle betrokkenen bij de behandeling.
- Kennisoverdracht. Bijvoorbeeld door het geregeld geven van een training op de groep over het systeem en de omgang met ouders.
- Duidelijke communicatie.
- Afstemming over wie wat doet.

5. Wat denk jezelf nodig te hebben?

Meer kennis over een systeem gerichte benadering, bijvoorbeeld door een training. Tevens meer betrokkenheid door bijvoorbeeld aanwezig te zijn als mentor bij een gesprek met het systeem vanuit het maatschappelijk werk.

Een training waarbij het tekort aan kennis wordt gegeven. Een training gericht op het systeem gericht denken en werken.

6. Welke rol heeft de behandelcoördinator hierbij?

(wel of geen indicatie maatschappelijk werk)

Indien maatschappelijk werk niet geïndiceerd is dan is het contact met de ouders veelal anders. De ouders worden betrokken bij de behandeling en daar gaan de gesprekken ook meestal over. Er wordt teveel benaderd vanuit de jongere en zijn gedrag. Thuis en op de groep.

De behandelcoördinator dient dan de rol van de maatschappelijk werker over te nemen. Het kan zijn dat het minder intensief dient te gebeuren, maar ondersteuning erbij is zinvol en wenselijk. Gezien het feit dat niet iedereen zich bewust is van de systeembenadering.

Indien het maatschappelijk werk niet geïndiceerd is dan ligt de taak bij de behandelcoördinator. Veel aansturen en coachen richting de mentor en het team gericht op het systeem. De contacten en de voortgang dienen bewaakt te worden door de behandelcoördinator.

De behandelcoördinator kan het team (en de mentor) bewust maken van het systeem. Zeker indien maatschappelijk werk niet is geïndiceerd. Het is belangrijk dat er zicht is op de thuissituatie en op het oorspronkelijke probleem.

Tevens kan in beeld gebracht worden welk doel bijvoorbeeld het huisbezoek heeft en welke afspraken er dienen te worden gemaakt. Het is een coachende en sturende rol gericht op de casus, maar ook gericht op een stuk bewustwording van alle betrokkenen bij de behandeling.

HOOFDSTUK 7 – Conclusie en Aanbevelingen

7.1 Conclusie

De conclusie die voortkomt uit dit essay is dat alle betrokkenen bij de behandeling van de jongere, naast de individuele behandeling, een systeemgerichte benadering dienen eigen te maken. Hetgeen kan worden bewerkstelligd door kennisoverdracht, maar ook door het nemen van initiatief. Initiatief gericht op het focussen op een breder terrein dan wat de functie in eerste instantie van je vraagt, maar ook gericht op de communicatie. Bepaalde samenwerkingspunten genoemd in dit essay “dwingen” een duidelijke communicatie af, maar een duidelijke communicatie vraagt ook iets van jezelf. Tevens dient het hele proces bewaakt te worden. Men dient elkaar aan te spreken, maar ook gebruik te maken van elkaars kennis. Met kennis wordt bedoeld de kennis over de jongere en het systeem. De maatschappelijk werker bewaakt gezamenlijk met de behandelcoördinator dit proces. Afhankelijk van wel of geen indicatie maatschappelijk werk.

Uiteindelijk werken alle betrokkenen met dezelfde doelen. De één richt zich meer op de individuele doelen, de ander op de systeemdoelen. Het uiteindelijke gezamenlijke doel is dat de behandeling aanslaat, de jongere zich kan ontwikkelen, succesvol terugkeert in de maatschappij en een goed contact onderhoudt met zijn directe sociale netwerk. Dit betekent dat systeem gericht werken en denken, naast de individuele behandeling, niet kan ontbreken.

Alle personen (vanuit de verschillende functies) herkennen de onderzoeksvraag. Er komt naar voren dat er teveel op “eilandjes” gewerkt wordt. Men richt zich teveel op de individuele behandeling of juist op de systembenadering. Vanuit een communicatie die als eenzijdig wordt ervaren komt de informatie vanuit verschillende hoeken niet goed door, waardoor een goede afstemming niet bereikt wordt. Door daarnaast een gebrek aan kennis over het systeem wordt er te weinig door alle betrokkenen systeem gericht gedacht en gewerkt. Een ieder bevestigt of benoemt zelf het belang van systeem gericht werken door alle betrokkenen bij de behandeling van de jongere.

De volgende aanbevelingen sluiten aan op de verschillende onderwerpen die naar voren komen bij de conclusie.

7.2 Aanbevelingen

7.2.1 Inleiding

Tijdens het maken van dit essay is er veel gesproken over de communicatie. Het onderwerp dat eigenlijk bij veel situaties naar boven komt. Het is eenvoudig om te zeggen dat de communicatie beter moet. Veel komt voort uit betrokkenheid, initiatief en verantwoordelijkheidsgevoel van de betrokken medewerkers bij de behandeling. Tevens het signaleren van mankementen binnen de communicatie en het terugkoppelen daarvan. Ik heb er voor gekozen om te kijken naar onderdelen van de behandeling, waarbij het groepswork en het maatschappelijk werk direct betrokken zijn en waar een betere afstemming kan worden bereikt. Dit legt tevens de nadruk op het belang van een systeem gerichte benadering en “dwingt” communicatie af.

7.2.2 Aanbeveling met betrekking tot de doelen

Vanuit het behandelplan komen diverse doelen naar voren onderverdeeld bij de methodiek van Rutter.

Op de groep concentreert zich dit voornamelijk op doelen die gericht zijn op de individuele behandeling. Het maatschappelijk werk richt zich op doelen voortkomend uit het systeem. Het essay geeft weer dat er behoefte is aan een betere afstemming tussen het maatschappelijk werk en het groepswork. Met betrekking tot de doelen kan het volgende bijdragen aan een betere afstemming.

De mentor en de jongere stellen gezamenlijk werkpunten samen die iedere week (twee weken) meegenomen worden in het mentorgesprek. Van dit mentorgesprek wordt een verslag gemaakt dat verzonden wordt aan de behandelcoördinator en de unitmanager. Om de communicatie te bevorderen kunnen de maatschappelijk werker en de mentor samen met de jongere op zoek gaan naar een werkpunt dat zich richt op het systeem. Dit kan betekenen dat het direct op thuis gericht is (bijvoorbeeld betreffende het verbeteren van de communicatie met de ouders), maar in eerste instantie kan het ook betrekking hebben op het gedrag van de jongere richting de groepsleider. Het gedrag kan gelijk zijn aan destijds thuis naar de ouders. Dit systeemgerichte werkpunt wordt opgenomen in de overdracht en meegenomen tijdens de mentorgesprekken. In het verslag worden de ontwikkelingen teruggekoppeld en de maatschappelijk werker krijgt ook een exemplaar. Vanuit dit ontvangen verslag koppelt de maatschappelijk werker terug richting de mentor.

Bovengenoemde aanbeveling bevordert de afstemming, omdat men direct gaat samenwerken. Tevens maakt het systeem gerichte doel de groepsleider eventueel bewust van het belang van systeem gericht denken en werken (naast de individuele behandeling).

7.2.3 Aanbeveling met betrekking tot systeem gericht werken

De samenvatting van het interview geeft duidelijk weer dat er behoefte is aan een bredere inzet van het systeem gericht werken. Het geeft het belang weer van de kennis van het systeem en de oorspronkelijke situatie die thuis is ontstaan.

Op welke wijze kan nu iedereen die betrokken is bij de behandeling van de jongere zich bewust worden van het systeem gericht denken en werken?

Iedereen is het erover eens dat het veel te maken heeft met een gebrek aan kennis. Er bestaat op de afdeling maatschappelijk werk een training (cursus) “Maatschappelijk Werk” die zich richt op het contact met ouders. Hier staat duidelijk omschreven op welke wijze en door wie er contact gelegd wordt. Tevens geeft het weer hoe belangrijk het is om ouders te betrekken bij de behandeling vanuit een systeemgerichte benadering.

De ervaring leert echter dat de training nagenoeg niet meer gegeven wordt. Op dit moment worden er veel nieuwe groepsleiders aangenomen, maar ook voor ervaren medewerkers kan het iets toevoegen. Belangrijk dus is om deze training weer gestructureerd in te zetten.

De training wordt gegeven door een maatschappelijk werker. Gezien het feit dat de groepen zijn onderverdeeld kunnen de maatschappelijk werkers in overleg met de behandelcoördinator en de unitmanager de training geven aan de betreffende teams. Het is ook een mogelijkheid om groepen te vormen en de training in eerste instantie te geven aan nieuwe medewerkers.

Het is nuttig om tijdens de behandelbesprekingen tijd in te plannen (bijvoorbeeld 1 uur). Hier kunnen de maatschappelijk werker en de behandelcoördinator afspraken over maken. Men kan dan relevante systeem gerichte casussen bespreken. Bijvoorbeeld over de communicatie met ouders, het systeem en de aansluiting van de behandeling op het verlof, etc.

Nu is het systeemgericht werken niet iets dat alleen te maken heeft met kennis. Het is vooral bewustwording. De denkwijze dient zich verder te ontwikkelen binnen de diverse functies. Een betere communicatie (afstemming), zoals beschreven bij de diverse aanbevelingen draagt direct bij aan de aandacht voor het systeem.

Gezien het onderzoek en het interview komt Rentray er bijna niet onderuit om het systeem gericht werken in te voeren als methodiek, naast de methodiek van Rutter. Vanuit alle invalshoeken wordt benadrukt dat het wenselijk is en op dit moment gemist wordt bij de behandeling.

7.2.4 Aanbeveling met betrekking tot de samenwerking

Vanuit de verschillende onderdelen van de behandeling en het traject van de jongere kan een betere afstemming bereikt worden. De onderdelen staan hieronder verder uitgewerkt.

Huisbezoek

De mentor gaat vanuit de besloten groep na 4 weken observatie met de jongere op huisbezoek bij de thuissituatie. Indien maatschappelijk werk geïndiceerd is dan bestaat de mogelijkheid om het bespreken van dit huisbezoek gezamenlijk te doen. De gestelde doelen kunnen worden meegenomen. Indien wenselijk en afhankelijk van de situatie kan het huisbezoek gezamenlijk plaats vinden met de maatschappelijk werker. Iedereen is direct op de hoogte van de situatie en betrokken bij de casus.

Indien de mentor op huisbezoek gaat bij een gezin van een andere cultuur, dan kan de mentor hier van te voren informatie over inwinnen bij het maatschappelijk werk. Denk aan omgangsvormen, normen en waarden en gezagsverhoudingen.

Bij het huisbezoek zijn eigen normen en waarden wellicht niet altijd objectief betreffende het systeem. Het is belangrijk om zich te verplaatsen in de situatie en tevens te kijken naar de haalbaarheid (draagkracht) van het gezin. Bijvoorbeeld een schoon en opgeruimd huis waarborgt nog geen veilige omgeving.

Het kan belangrijk zijn om bij het huisbezoek te zorgen dat iedereen van het gezin aanwezig is. Vader, moeder, broertjes en zusjes. Natuurlijk kan hierover informatie ingewonnen worden bij de voogdij-instelling en het maatschappelijk werk, zodat er duidelijkheid is over de relaties en de omgangsvormen binnen het gezin. Het kan zijn dat situaties uit het verleden gevoelig liggen en dus het huisbezoek in een dergelijke vorm kunnen beïnvloeden. Het maakt wel inzichtelijk wat eventueel belangrijk kan zijn bij de behandeling, individueel en systeem gericht.

Kortom het huisbezoek heeft voldoende onderdelen die bijdragen aan een betere afstemming tussen het groepswork en het maatschappelijk werk. Tevens maakt het een ieder bewust van het belang van systeem gericht werken.

Vrijheden

Een belangrijk punt gezien de afstemming tussen het groepswork en het maatschappelijk werk. Het verlot is een onderdeel van de behandeling. De vrijheden die op de groep worden opgebouwd dienen zich voort te zetten op verlot. Het is afhankelijk van de situatie goed om in eerste instantie vanuit de groep te oefenen met de vrijheden. Een stap verder is het oefenen met dezelfde vrijheden op verlot. De jongere maakt op de groep afspraken met de groepsleiding aangaande het besteden van een vrijheid. Op verlot dient de jongere dezelfde afspraken te maken met zijn ouders. Dit bevestigt hoe belangrijk de rol van opvoeder is als groepsleider.

7.2.5 Aanbeveling met betrekking tot de communicatie

Alle voorgaande aanbevelingen kunnen alleen goed tot stand komen indien de communicatie duidelijk is en de betrokkenen zelf initiatief nemen. Aan de andere kant “dwingen” deze onderdelen ook een duidelijke communicatie af. Men komt er niet onderuit om af te stemmen en dus ook in overleg te gaan met elkaar.

“Indien mensen samen in een team werken dan blijft het belangrijk om naast te praten over eigen belevingen ook te praten over de (gezamenlijke) doelstellingen en de uitvoering van de taken. Gezien het feit dat de hulpverlener zichzelf als instrument gebruikt, dient men kritisch te blijven kijken naar het eigen handelen om alert te blijven op gewoontevormingen en automatismen die in het werk kunnen binnen sluipen”. (Vries-Geervliet 2001, pagina 127)

Alle betrokkenen bij de behandeling werken vanuit hetzelfde behandelplan en dus uiteindelijk met dezelfde doelen. De één richt zich meer op de individuele doelen, de ander op de systeemdoelen. Het uiteindelijke gezamenlijke doel is dat de behandeling aanslaat, de jongere zich kan ontwikkelen, succesvol terugkeert in de maatschappij en een goed contact onderhoudt met zijn directe sociale netwerk.

Er wordt ervaren dat de communicatie te eenzijdig is. Voorgaande geeft al veel mogelijkheden om de mentor en het maatschappelijk werk meer op elkaar af te stemmen. De behandelcoördinator heeft hierbij een belangrijke rol. Zeker indien maatschappelijk werk niet is geïndiceerd. Een aansturende en coachende rol richting de mentor en het team. Tevens het bewaken van het proces en de ontwikkelingen.

LITERATUURLIJST

- Yperen, Y. van, Steege, M. van der. (2007) *Voor het goede doel. Werken met hulpverleningsdoelen in de jeugdzorg* (Tweede druk). Amsterdam: Utrecht/Uitgeverij SWP.
- Nabuurs, M. (2007) *Basisboek Systeemgericht werken* (Tweede oplage). Baarn: HBuitgevers.
- Vries-Geervliet, L. de. (2001) *Weet wat je zegt. Een inleiding in de communicatie voor begeleiders en hulpverleners*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Bosch, E. (2007, 5^e druk) *Bejegening in de zorg. Respectvol omgaan met cliënten*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Besouw, L. van, Brand, W., Hoppenbrouwers, T., Staatsen, H., Woerkom, J. van. (2003, 12^e druk) *Samen werken, samen leren. Werkboek Sociale vaardigheden, theorie en oefeningen*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Jessurun, M. (oktober 2007) *Naar een veelzijdiger ik. Systeemgericht werken met individuen*. www.ctt.nu/publicaties/Naar%20een%20veelzijdiger%20ik.pdf. Geraadpleegd 21-03-2009.
- Rigter, J. (1998, 3^e druk) *Het palet van de psychologie. Stromingen en hun toepassingen in de hulpverlening*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Brinkman, J. (2000, 2^e druk) *De vragenlijst*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Intranet Stichting Rentray Jeugdzorg Plus(2009) *Informatiesite (intern) van Rentray*.
- Stichting Rentray Jeugdzorg Plus (2008) *Nota maatschappelijk werk*.
- Boer, W.Th. de, Smit, M.P. de (2003, 3^e druk) *Van Dale pocketwoordenboek Nederlands*. Utrecht-Antwerpen: Van Dale Lexicografie bv.
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (1997) *Basisboek kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Steehouder, M., Jansen, C., Maat, K. Staak, J. van der, Vet, D. de, Witteveen, M. et al. (1999, 4^e druk) *Leren communiceren: Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

(De studiehandleiding van dit essay vraagt om twee vaktijdschriften te noemen. Deze zijn door mij niet gebruikt. De onderzoeksvraag is instellingsgericht en bovengenoemde literatuur gaf voldoende informatie.)

INTERVIEW

1. Hoe ervaar jij op dit moment de afstemming tussen het groepswork en het maatschappelijk werk? (bij alle geïnterviewde medewerkers kwam naar voren dat de afstemming beter kan, vandaar dat het interview vervolgd kon worden met de overige vragen)
2. Hoe kan het groepswork bijdragen aan een betere afstemming?
3. Hoe kan het maatschappelijk werk hieraan bijdragen?
4. Wat is er volgens jou nodig om het doel van een betere afstemming te bereiken?
5. Wat denk jezelf nodig te hebben?
6. Welke rol heeft de behandelcoördinator hierbij? (wel of geen indicatie maatschappelijk werk)